

Journal of Social Intervention: Theory and Practice –
2012 – Volume 21, Issue 1, pp. 79–83
URN:NBN:NL:UI:10-1-112794

ISSN: 1876-8830

URL: <http://www.journalsi.org>

Publisher: Igitur publishing,
in cooperation with Utrecht University of
Applied Sciences, Faculty of Society and Law
Copyright: this work has been published under a
Creative Commons Attribution-Noncommercial-No
Derivative Works 3.0 Netherlands License

Peeters, J. (red.). **Een veerkrachtige samenleving.**

Sociaal werk en duurzame ontwikkeling.

Berchem: EPO, 2010, 423 p., €19,50.

ISBN 989 064456534

BOOKS

CORRIE VERSTOEP

Docent/onderzoeker MWD, Hogeschool Utrecht
corrie.verstoep@hu.nl

In het ophefmakende rapport van de Club van Rome (Meadows, Meadows, Randers & Behrens, 1972) werd gesteld dat de demografische groei van de wereldpopulatie geen pas hield met de economische ontwikkeling. Voorspeld werd, dat in de nabije toekomst hongersnoden, rampen en milieucrises onvermijdelijk waren. Sinds deze verontrustende tijding is er een groeiende beweging van natuur- en milieuactivisten, later ook politici, die zich afvragen hoe *sustainable development* (duurzame ontwikkeling) kan worden gerealiseerd.

De Verenigde Naties riepen de periode 2005–2014 uit tot *Decennium van Educatie voor Duurzame Ontwikkeling* om wederom de aandacht te vestigen op het mondiale vraagstuk van veiligheid, gezondheid en welvaart om zo de levenskwaliteit van mensen te verhogen. Duurzame ontwikkeling staat sinds september bovenaan de agenda van de Europese Commissie; in de Europa 2020-strategie krijgen universiteiten en hogescholen een cruciale innovatieve rol om complexe maatschappelijke problemen zoals veroudering, mobiliteitsvraagstuk en

BOOKS

energieschaarste op intelligente wijze op te lossen.¹

In de hier besproken bundel onder redactie van Jef Peeters (voormalig docent/ onderzoeker sociale filosofie en ethiek aan de KHLeuven en KULeuven) staan ruim 25 bijdragen van auteurs, die de noodzaak van duurzame uitgangspunten in het sociaal werk onderschrijven. Initiatieven die in Belgisch Vlaanderen op dit terrein zijn genomen vanuit overheid, onderwijs of particuliere projecten komen aan bod.

Deel 1 geeft de geschiedenis en de meer theoretische kaders; deel 2 behandelt de processen van sociale verandering; in deel 3 en deel 4 worden thema's en praktijken van duurzame ontwikkeling besproken; tot slot staan in deel 5 onderwijs en voorbeelden over duurzame ontwikkeling in de opleiding van sociaal werk centraal. Tussen de diverse delen komen verhalen, soms met *good practices* aan de orde, die het palet verder inkleuren. Het theoretisch kader, overwegend geschreven door Peeters, beslaat een derde van het boek en dat zal ik extra uitlichten.

Wat is duurzame ontwikkeling en welke omschrijving past bij de benadering, die redacteur Peeters *et al.* voorstaan? De auteurs sluiten zich aan bij de in het Brundtlandrapport van de World Commission on Environment and Development van de Verenigde Naties

gehanteerde definitie die luidt als volgt: "Een duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die tegemoet komt aan de behoeften van het heden zonder de behoeftievoorziening van de komende generaties in het gedrang te brengen" (p. 34).

Duurzame ontwikkeling staat voor het terugdringen van de groeiende armoedekloof, het tegengaan van de voortschrijdende milieudegradatie en het veerkrachtig maken, het weerbaar maken van mensen.

De vraag die dan rijst is welke bijdrage het sociaal werk aan duurzame ontwikkeling levert. De International Federation of Social Workers (IFSW) heeft de positie als volgt geformuleerd: "Het beroep van sociaal werk bevordert sociale verandering, probleem oplossing bij menselijke relaties en empowerment en bevrijding van mensen met als doel hun welzijn te verhogen" (p. 39–40). Het sociaal werk interenieert dus op het breukvlak van (onvolkomen) menselijk handelen met hun omgeving en maakt daarbij gebruik van theorieën over menselijk gedrag en sociale systemen. Fundamentele uitgangspunten daarbij zijn mensenrechten en sociale rechtvaardigheid zoals verder uitgewerkt in het internationaal beginselprogramma van IASWW en IFSW. Elk mens heeft recht op respect en zelfbepaling, recht op participatie, behandeling vanuit de kracht en de totaliteit van de eigen persoon. Sociale rechtvaardigheid betekent dat diversiteit

wordt erkend, dat negatieve discriminatie wordt aangevochten, dat onrechtvaardig beleid wordt tegengegaan en dat werken aan solidariteit centraal staat. Sociale werkers hebben de wereld ten goede te keren. Hoe zouden ze dat kunnen doen?

Ik volg de analyse van de bundel, waar de centrale gedachte is dat de samenloop van meerdere mondiale crises op ecologisch, sociaal, economisch en financieel terrein onvermijdelijk is en een nieuwe maatschappelijke orde noodzakelijk maakt. Het bouwen aan een andere mentaliteit is nodig om de maatschappelijke transitie aan te kunnen. Peeters spreekt in dit verband van het nieuwe ecologisch paradigma, waarbij het competitieve mensbeeld met haar *survival of the fittest* transformeert naar het relationeel mensbeeld waar altruïsme en moraal centraal staan. Minder nadruk op moderne (lees: rechten)ethiek en meer het accent op de relationele (lees: zorg) ethiek.

Herijken van begrippen als welzijn, arbeid en tijd zijn voorwaarden om andere mentale kaders te krijgen en nieuwe morele verhoudingen te realiseren. Cruciaal is dat mensen een andere wijze van leven krijgen; dat niet langer materiële groei centraal staat in politieke beslissingen, maar het denken vanuit duurzaamheid. Dat we loskomen van het idee, dat een goed leven alleen op een voortdurende materiële expansie kan zijn

gebaseerd. Dat we tijd beleven als *time is meaning* en niet langer als *time is money*; dat we elkaar het recht op autonomie gunnen en geven, de zgn. autonomie-ingebondenheid.

Als werkprincipes in de analyse van sociaal werk staan sociaal kapitaal, veerkracht en empowerment centraal. Empowerment is, evenals de concepten *veerkracht* en *sociaal kapitaal*, een multilevelconstruct, dat zowel micro-, meso- als macrodimensies beïnvloedt. Peeters gebruikt daarbij de definitie van Gutierrez: "Empowerment is het proces van het vergroten van persoonlijke, inter-persoonlijke en politieke macht waardoor individuen, families en gemeenschappen in staat worden actie te ondernemen om hun omstandigheden te verbeteren" (p. 89). Mensen dragen en nemen zelf verantwoordelijkheid. Veerkracht (resilience) op zowel individueel als groepsniveau staat voor -wat genoemd wordt- psychologisch kapitaal. Veerkracht is het vermogen tot positieve aanpassingen bij grote veranderingsprocessen of in risicovolle situaties. Sociaal kapitaal is voorwaarde om tot een *Linking community building* te komen; om op relatie-, gemeenschaps- en netwerk niveau verbindingen te realiseren, die *welzijn-nieuwestijl* verder vormgeven.

In de bundel zijn blauwdrukken van andere maatschappelijke ontwikkelingen theoretisch – analytisch consistent uitgewerkt. De verschillende delen zijn te begrijpen en qua

BOOKS

thematiek interessant. Door de verscheidenheid aan invalshoeken en thema's is het wel een scharreltuin geworden. Soms is er sprake van nieuwe kaders of iets andere interpretaties, die tot andere betekenissen leiden.

In het laatste deel zijn voorbeelden te vinden van de manier waarop duurzame ontwikkeling een funderend uitgangspunt in de sociaal werk opleiding kan zijn. Mij lijkt het wenselijk dat er in de volle breedte in het universitaire en hbo-onderwijs in deze maatschappelijke herstructurering wordt geïnvesteerd. Begin jaren negentig van de vorige eeuw gaf ik les bij personeelswerk (P & A-opleiding) aan de Sociale Academie de Horst in Driebergen; in de les werd uitgebreid de visie van de Club van Rome besproken. P&A-studenten waren maatschappelijk betrokken en maakten analyses over het personeelswerk vanuit ecologisch (strategisch) oogmerk. Enkele jaren later was deze belangstelling voorbij. Studenten leerden het beroep vooral vanuit functioneel en procedureel perspectief. Verrassend en verfrissend is het om de oproep tot betrokkenheid te lezen.

"Sjamanen kijken zeven generaties terug en zeven generaties ver. Wat een van je voorvaders of -moeders tot zeven generaties terug deed of naliet, heeft invloed op jouw leven. Wat jij doet of laat, heeft tot zeven generaties ver invloed op je nakomelingen" (p. 357). Met dit beeld begint een van de laatste tekstbijdragen, t.w. *Zeven generaties*

ver: duurzame ontwikkeling en de kunst van het ver(der)-kijken. Daarin wordt het kortetermijndenken - lees kortzichtigheid - met het volgende voorbeeld geïllustreerd. Marinebiologen hebben de hoeveelheid vis in de oceanen tussen 1950 en 2003 vergeleken en komen tot de zeer verontrustende conclusie dat in 2003 het aantal met 90% is geslonken en bij ongewijzigd beleid zal er in 2048 geen vis meer in de zee zitten. De oproep tot grote maatschappijrevisie of revolutie, hoe utopisch ook, is onvermijdelijk en vraagt om engagement. Als het aan de auteur ligt, staat voortaan in het Hoger Onderwijs intra- en intergenerationeel denken en rechtvaardigheid, binnen en tussen generaties, centraal. De Stichting Duurzaam Hoger Onderwijs heeft een range aan onderwijsmateriaal hierover.²

Het boek geeft een schat aan informatie hoe duurzame ontwikkeling en ecologisch denken verder te verspreiden. Sociaal werk is volgens de schrijvers een belangrijke *change agent*, dat beroepsmatig de principes van duurzaamheid en sociale rechtvaardigheid als uitgangspunt heeft. De missie van de opleiding sociaal werk is om de studenten daarop voor te bereiden.

NOTEN

1 <http://ec.europa.eu/research>.

2 www.dho.nl; Hobeon heeft de activiteiten van Stichting Duurzaam Hoger Onderwijs

over genomen en beheert auditinstrument voor duurzaam onderwijs met Keurmerk Duurzaam Hoger Onderwijs.

- 3 Nederlandse vertaling: Meadows, D. H., Meadows, D. Z., Randers, J., & Behrens, W. W. (1972). *Rapport van de Club van Rome*. Utrecht/Antwerpen: Het spectrum.

REFERENTIES

Meadows, D. H., Meadows, D. Z., Randers, J., & Behrens, W. W. (1972). *The limits to growth: A report for the Club of Rome's project on the predicament of mankind*. New York: Universe Books.³